

ENKELE IDEEËN UIT EEN ROTTERDAMS MANIFEST VOOR
VERNIEUWING VAN HET ECONOMISCH BEROEPSONDERWIJS

De brugfunctie van vrije zones

In dit artikel bespreken we enkele ideeën uit een recent Rotterdams manifest voor toekomstig economisch beroeps- onderwijs. Deze ideeën zijn breder van toepassing omdat ze een brug slaan tussen mbo en hbo, tussen opleidingsrichtingen en tussen beroepsopleiding en bedrijfsleven. **MARC VAN DER MEER**

AANLEIDING

Over het economische beroepsopleiding in Nederland is niet veel bekend, het staat niet in schijnwerpers zoals de techniek en zorg waar landelijke actieprogramma's zijn ingericht. Er zijn nauwelijks innovatiegeldten voor deze sector waar toch bijna een derde van de mbo-studenten zich bevindt. Meer dan de helft van deze studenten stroomt door naar het hbo.

Het economische opleidingsdomein is wel vaak in beeld als het gaat om een sector waar de banen van de toekomst zouden kunnen verdwijnen. Uit de internationale studies naar het middenniveau in de economie wordt steevast gewezen op de robotisering en automatisering die banen wegnemen, eerst en vooral in administratieve en financiële beroepen bij banken en verzekeringen. Ook de handel is veranderd door de sterke groei van digitalisering en de groei van online business. De corona-crisis versterkt dit beeld.

We kunnen vaststellen dat in Rotterdam niet minder dan 23.000 studenten economische beroepsopleiding volgen. Op het mbo is economisch beroepsopleiding de tweede grootste studierichting, na techniek. Binnen de hogescholen kiezen de meeste studenten, de helft maar liefst, voor een economische studie.

ZAKELIJKE DIENSTVERLENING

Al in 2017 heeft Deloitte een studie uitgebracht over de opleidingen in zakelijke dienstverlening in Rotterdam, nadat dit consultancybureau eerder had gesteld dat het onderwijs opleidt voor 'twee tot drie miljoen banen die straks niet meer bestaan'. De conclusies van de vervolgstudie van Deloitte over Rotterdam waren neutraal en ordende enkele inhoudelijke ontwikkelingen in het beroepenveld. Zakelijk dienstverlening bleek niet te krimpen maar was juist gegroeid. Iedereen vond werk. Bovendien hebben de economische opleidingen een emancipatoir effect. Sommige studenten kiezen voor een economisch beroep als een soort zekerheid voor een goede loopbaan. Uit schoolgegevens blijkt dat veel van hen switchen en klimmen.

WERKWIJZE

Al deze ontwikkelingen zijn aanleiding geweest voor de besturen van Albeda, Zadkine, Hogeschool Rotterdam en In-Holland om eens goed te kijken naar de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkelingen in het economisch opleidingsdomein. Er is een denktank ingesteld om onafhankelijk advies te geven. Onze verkenning is gebaseerd op grondige

literatuurstudie en verschillende rondetafelgesprekken met studenten, docenten en het werkveld. Ook hebben de stafdiensten van de vier instellingen een analyse gemaakt van de in-, door- en uitstroom van studenten.

De denktank heeft een manifest gepubliceerd met zeven aanbevelingen, die onderling samenhang kennen. Het gaat om een inhoudelijke versterking van het onderwijs, een activerende didactiek aangevuld met relevante casuïstiek vanuit het werkveld. De denktank heeft de besturen van de opleidingen voorgesteld veel meer aandacht te besteden aan de data-analyse van de arbeidsmarkt. De prognose voor de toekomst van economisch afgestudeerden is dat zij, vanuit hun

EEN PARTNER-
PROJECT VAN ALBEDA,
ZADKINE, HOGESCHOOL
ROTTERDAM EN
IN-HOLLAND

huidige opleidingen enerzijds relatief onzekere baankansen hebben, maar anderzijds juist goed terecht kunnen in aanpalende sectoren en beroepen. Willen we op een goede manier een discussie kunnen voeren over de macro-doelmatigheid van opleidingen dan moeten we meer data verzamelen over hoe beroepen zich »

ontwikkelen en wat het gevraagde vaardigheden- en kennisniveau is bij bedrijven. Die specifieke informatie is momenteel nog niet voor handen. Er is dus werk aan de winkel.

VRIJE ZONES

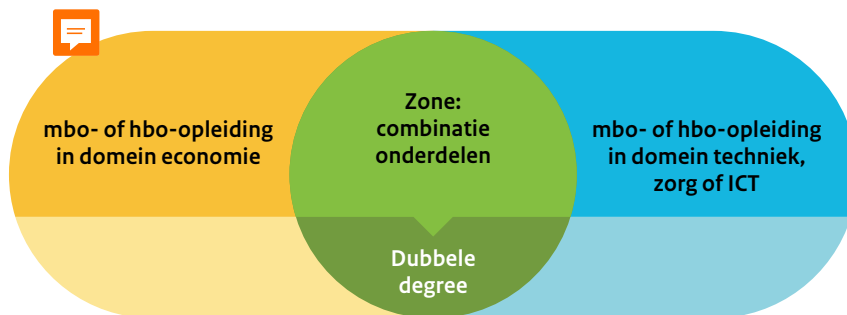
De kerngedachte van het pamflet is om zogenoemde vrije zones te introduceren in het economisch beroeps- onderwijs. De denktank definieert 'Vrije Zones' als open ruimtes met meer vrijheidsgraden voor onderwijs-

STUDENTEN WERKEN AAN ECHTE PRAKTIJKPROBLEMEN

en curriculumvernieuwing, financiering en samenwerking, zowel binnen als tussen de ROC's als hogescholen. We beschrijven ter illustratie drie mogelijke varianten.

1. Een gezamenlijke vrije zone tussen mbo- en hbo- met een dubbele degree

We hebben ter voorbereiding op het manifest diverse werksessies georganiseerd met de mbo- en hbo-instellingen. Een van de thema's daarbij was: hoe kun je onderwijsvernieuwing een kans geven? Kernpunt daarbij is dat je de routines van docenten en studenten in de school

figuur 2. Vrije zone tussen het economisch domein en andere domeinen, vertaald in een dubbele degree

een nieuwe impuls moet geven.

De denktank pleit voor nieuwe vormen van onderwijs in een gezamenlijke 'vrije zone' over de grenzen van de instellingen heen, tussen ROC's en hogescholen. De gedachte is dat een deel van het mbo-curriculum van economische opleidingen wordt gecombineerd met een deel van het hbo-curriculum, dat uiteindelijk leidt tot nieuwe vormen om leeruitkomsten te bereiken en de resultaten te valideren in een portfolio voor studenten.

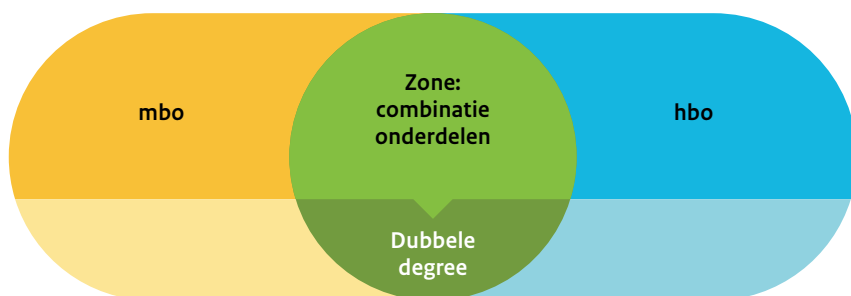
Omdat zo veel mbo-ers hun studie vervolgen op het hbo is er in Rotterdam een doorstroomprogramma ingesteld, met ruimte voor een versterkte pedagogische begeleiding van studenten. Een van de kernuitdagingen daarbij is dat de wijze van kennisoverdracht in het mbo en het hbo wezenlijk verschillen. De mbo-ers moeten meer planmatig te werk leren gaan en een nieuwe, meer theoretische en abstracte wijze van studeren aanleren. Tegelijkertijd overlappen de kennis en vaardigheden van soortgelijke economische

studies op het niveau mbo jaar 4 en hbo jaar 1 elkaar deels.

Mede geïnspireerd door het RASL, de samenwerking tussen de Erasmus Universiteit en de Willem de Kooning Academie in Rotterdam, is ons idee te verkennen of economiestudenten in staat kunnen worden gesteld om deze twee jaren in een kortere periode, bijvoorbeeld 1 jaar, kunnen doorlopen. Dit traject zou afgerond kunnen worden met een dubbele graad: een mbo 4 diploma én een hbo-propedeusediploma. Het ligt voor de hand dat dit eerder mogelijk is bij studenten die een 'verwante' studiekeuze maken, en dus weinig hiaten hebben in het kennisniveau.

2. Een vrije zone tussen het economische domein en andere domeinen, vertaald in een dubbele degree

Op basis van de toekomstige arbeidsmarktprognoses is ook een andere variant denkbaar. Op de arbeidsmarkt vinden economische studenten hun plek in allerlei sectoren, variërend van banken en verzekeringen, tot agro-food, bouw- en installatie, handel en retail, logistiek en industrie (de Rotterdamse haven en Maasvlakte!) en zorg en welzijn. Naast een algemene economische opleiding zouden studenten een minor kunnen volgen in een ander domein. Op deze wijze kunnen meer samenhangende cross-overprogramma's ontstaan, zoals economie en ict, of economie

figuur 1. Vrije zone tussen mbo en hbo met een dubbele degree

figuur 3. Vrije zone tussen het economisch domein en de beroepspraktijk

en zorg. Voor studenten wordt het studieaanbod meer relevant en ontstaan natuurlijk doorlopende leerlijnen binnen diverse domeinen op de arbeidsmarkt.

3. Een vrije zone tussen het economische domein en de beroepspraktijk

Een derde variant reikt nog een stap verder. De kernvraag is of de kennis- en vaardigheden van werkenden in het beroepsveld door het werkveld zelf gevalideerd kunnen worden en onderdeel kunnen zijn een onderwijsportfolio van studenten. In deze variant werkt de beroepspraktijk dus

Dit is een andere opzet dan het werken in een project, het lopen van een stage, minor of afstudeeropdracht. Kern is dat werkende studenten, bijvoorbeeld in een ict-bedrijf, zorginstelling of in een buurtcentrum, hun werkervaring verzilveren als onderdeel van de opleiding. De vrijheidsgraden kunnen variëren. Studenten werken in samenhang met collega's aan echte praktijkproblemen, ze doen relevante kennis en ervaring op, die door de beroepsinstelling wordt gekwalificeerd. Een interessante ontwikkelingsvraag luidt of het bedrijfsleven ook gemachtigd kan worden om deze leeruitkomsten van studenten te valideren. Dat laatste vergt verstandige procedurele afspraken, enigszins vergelijkbaar met de werkwijze bij het 'opleiden in de school' in de lerarenopleiding.

CONCLUSIE: ROUTINE-ONTWIKKELING CENTRAAL

In onze verkenning is het opgevallen hoe mbo en hbo gehouden zijn aan zeer verschillende regelgeving over de onderwijstijd, de nauwe crebo/croho-structuur, de deels gedwongen examinering en de dito inkoop van examens. Het hbo heeft behoefte aan ruimte in de onderwijsfinanciering, die nieuwe vormen van samenwerking met het bedrijfsleven nog niet faciliteert. Ook de systeemovergang van crebo naar croho werkt belemmerend. In een vrije zone kunnen instellingen nieuwe licenties

Denktank

De bestuurders van Zadkine, Hogeschool Inholland, Albeda en Hogeschool Rotterdam gaven in 2019 een onafhankelijke denktank de opdracht inzicht te geven in de mogelijke disbalans tussen de economische opleidingen en de vraag van de arbeidsmarkt met als centrale vraag: Hoe zorgen we ervoor dat het economisch beroeps- onderwijs in Rotterdam toekomstbestendig blijft? Deze denktank had de volgende samenstelling: Ludo Baauw, Mai Elmar, Mirjam Hoekstra, Barbara Kathmann, Laamia Elyounoussi en Marc van der Meer.

ontwikkelen voor innovatief beroeps- onderwijs, het beste in samenhang tussen mbo en hbo.

Dat vraagt natuurlijk bestuurlijke steun van politiek Den Haag, maar het veronderstelt ook nieuwe routines die ontwikkeld moeten worden op de werkvloer. Docenten moeten kunnen werken aan innovatieve onderwijsprogramma's, met een reflectie op het aanbod van leer- en werktaken. In bestuurlijke taal vraagt het om een attitude van een beetje lef hebben, vertrouwen geven en teams van docenten faciliteren. In het onderwijs van alle dag is er tijd en ruimte nodig en een werkwijze van methodisch innoveren. Met voldoende steun zijn de uitdagingen hanteerbaar. De denktank heeft geconstateerd dat er al nieuwe leergemeenschappen ontwikkeld worden in het Rotterdamse mbo en hbo-onderwijs. Dat is een kansrijke ontwikkelingsrichting. ■

DE AUTEUR IS BIJZONDER HOGLERAAR ONDERWIJSARBEIDSMARKT EN ONAFHANKELIJK WETENSCHAPPELIJK ADVISEUR VOOR HET MBO EN IS WOORDVOERDER VOOR DE DENKTANK DIE DE OPDRACHT KREEG TOT HET ONDERZOEK.

IN DE VERKENNING
VALT OP HOE MBO-HBO
GEHOUDEN ZIJN AAN
DE REGELGEVING OVER
ONDERWIJSTIJD

structureel samen met de beroepsopleidingen. Beide partijen, beroepspraktijk en onderwijsinstelling, zijn dan eigenaar van het leerproces van de student. Het voordeel van deze vrije zone is dat de praktijk niet nagebootst hoeft te worden, maar dat studenten direct relevante en actuele ervaring opdoen in een organisatie, meerdere dagen per week.